

เอกสารประกอบการเรียนการสอนแบบสื่อ Electronics
หลักสูตรท้องถิ่น “เมืองเชียงราย” สำหรับผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
เล่มที่ ๑

ประวัติศาสตร์ “เมืองเชียงราย”

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงราย

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารประกอบการเรียนการสอนแบบสื่อ Electronics
หลักสูตรท้องถิ่น “เมืองเชียงราย” สำหรับผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

เล่มที่ ๑

เรื่อง ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงราย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

เอกสารประกอบการเรียนการสอนแบบสื่อ Electronics หลักสูตรท้องถิ่น “เมืองเชียงราย” สำหรับผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงราย ได้จัดทำขึ้น มีความประสงค์ให้ผู้เรียน หรือเยาวชนในจังหวัดเชียงราย ได้มีความรู้ ความเข้าใจ และทราบถึงประวัติความเป็นมา พื้นฐานบรรพบุรุษของชาวเชียงราย เพื่อเยาวชนของจังหวัด เชียงรายเกิดความรัก ความสามัคคี และหวงแหนถิ่นกำเนิดของตนเอง เกิดการรวมพลังอันจะ นำไปสู่การพัฒนา การธำรงรักษาและสร้างสรรค์วัฒนธรรมให้เป็นสมบัติสืบทอดสู่ลูกหลานต่อไป

สำหรับเอกสารประกอบการเรียนการสอนแบบสื่อ Electronics หลักสูตรท้องถิ่น “เมืองเชียงราย” สำหรับผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เล่มที่ ๑ ประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายนี้นี้ เป็นการกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของพญามังราย ผู้ก่อตั้งเมืองเชียงราย ประวัติศาสตร์ เมืองเชียงราย และประวัติเมืองสำคัญของเชียงราย ซึ่งสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงราย โดยคณะศึกษานิเทศก์ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงราย ได้ระดมความรู้ ความมุ่งมั่น เพื่อที่จะให้การดำเนินการในครั้งนี้ประสบความสำเร็จ และ ให้เอกสารชุดนี้มีความสมบูรณ์ น่าสนใจ น่าอ่าน และนำศึกษาเรียนรู้มากยิ่งขึ้น จึงได้ศึกษา ค้นคว้ารายละเอียดประวัติศาสตร์ของจังหวัดเชียงราย จากตำรา และเอกสารที่สามารถอ้างอิง เชื่อถือได้ นำมาเรียบเรียงเป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอน ที่มีภาพประกอบเรื่องราว ในเอกสารแต่ละเล่ม ที่สอดคล้องและสามารถสื่อความหมาย ความสำคัญกับเรื่องราว และ เหตุการณ์ต่างๆ พร้อมกับแบบทดสอบก่อนเรียน – หลังเรียน และแบบฝึกหัด ซึ่งนอกจาก ผู้ศึกษาเอกสารชุดนี้จะได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่เกี่ยวกับจังหวัดเชียงรายแล้ว ยังได้ฝึกทักษะทางด้าน การอ่าน การคิดวิเคราะห์ มีนิสัยรักการอ่าน การแสวงหาความรู้ และ รักและหวงแหนมรดกที่บรรพบุรุษของชาวเชียงรายได้ทิ้งไว้ให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อไป

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงราย

**คำชี้แจงการใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอน
แบบสื่อ Electronics หลักสูตรท้องถิ่น “เมืองเชียงราย”**

เอกสารประกอบการเรียนการสอนแบบสื่อ Electronics หลักสูตรท้องถิ่น “เมืองเชียงราย” นี้ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงราย ได้จัดทำขึ้นสำหรับสถานศึกษา ในจังหวัดเชียงราย ที่มีการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ที่มีความสนใจ และมีความประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับจังหวัดเชียงราย ผู้เรียนจะได้ รู้จักจังหวัดเชียงรายได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการอ่าน ผู้เรียนแสดงได้ ความสามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ได้ดี และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับ ประวัติ ความเป็นมาของท้องถิ่นเมืองเชียงราย

เอกสารประกอบการเรียนการสอนแบบสื่อ Electronics หลักสูตรท้องถิ่น “เมืองเชียงราย” นี้ มีทั้งหมด ๗ เล่ม/เรื่อง ซึ่งเป็นเนื้อหา สาระที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดเชียงราย ทั้งหมด เรียงลำดับเนื้อหาตามลำดับ ได้แก่

- เล่มที่ ๑ ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย
- เล่มที่ ๒ ภูมิศาสตร์จังหวัดเชียงราย
- เล่มที่ ๓ การเมืองการปกครองของจังหวัดเชียงราย
- เล่มที่ ๔ ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดเชียงราย
- เล่มที่ ๕ สถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย
- เล่มที่ ๖ บุคคลสำคัญในจังหวัดเชียงราย
- เล่มที่ ๗ อาชีพสำคัญของประชาชนในจังหวัดเชียงราย

สำหรับเอกสารประกอบการเรียนการสอนแบบสื่อ Electronics หลักสูตรท้องถิ่น “เมืองเชียงราย” เล่มที่ ๑ เรื่องประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายนี้ มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับประวัติ พญาเม็งราย ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย และประวัติเมืองสำคัญของจังหวัดเชียงราย และ เพื่อให้การศึกษาประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น ควรปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

- ๑. ศึกษาจุดประสงค์ให้เข้าใจ
- ๒. ทำแบบทดสอบเพื่อวัดระดับความรู้ความเข้าใจก่อนเรียนของตนเอง
- ๓. ศึกษาเนื้อหาสาระในเอกสารประกอบการเรียนการสอนแบบสื่อ Electronics หลักสูตรท้องถิ่น “เมืองเชียงราย” โดยละเอียด ประกอบกับการศึกษาค้นคว้า ในเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องอื่น
- ๔. ทำแบบฝึกหัด
- ๕. เมื่อปฏิบัติครบทุกกิจกรรมแล้ว ทำแบบทดสอบหลังเรียน

.....

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. รู้และเข้าใจประวัติความเป็นมาของเมืองเชียงราย
๒. อธิบายประวัติความเป็นมาของเมืองเชียงรายได้
๓. อธิบายประวัติของพญามังรายผู้ก่อตั้งเมืองเชียงรายได้
๔. วิเคราะห์ภูมิหลัง/ความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองเชียงรายได้

แบบทดสอบก่อนเรียน
เรื่อง ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

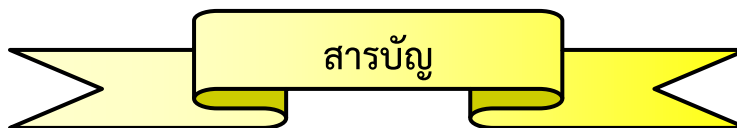
คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงข้อเดียวแล้วทำ
เครื่องหมาย X ลงในกระดาษคำตอบให้ตรงกับข้อที่เลือก

๑. จังหวัดเชียงรายก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.ใด
ก. ปีพ.ศ. ๑๘๐๒ ข. ปีพ.ศ. ๑๘๐๕
ค. ปีพ.ศ. ๑๘๓๕ ง. ปีพ.ศ. ๑๘๖๐
๒. เดิมคนไทยอพยพมาจากที่ใด
ก. นครไชยศรี ข. นครไทยเทศ
ค. อาณาจักรโยนก ง. ดินแดนสุวรรณโคมคำ
๓. ใครเป็นผู้สร้างเมืองเชียงราย
ก. พญาลาวเม็ง ข. พ่อขุนเม็งราย
ค. สิงหนวัติ कुमार ง. เจ้าหลวงธรรมลังกา
๔. “เชียงราย” มีความหมายตรงกับข้อใด
ก. นครไทยเทศ ข. เมืองของพญาลาวเม็ง
ค. เมืองโยนกเชียงแสน ง. เมืองของพญาเม็งราย
๕. การตั้งถิ่นฐานแห่งแรกของชาวเชียงรายมาตั้งรกรากบริเวณใด
ก. บริเวณภูเขาสูง ข. บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำกก
ค. บริเวณที่ราบระหว่างเขา ง. บริเวณป่าอุดมสมบูรณ์
๖. กลุ่มชนในเชียงรายที่เป็นกลุ่มชนที่ใหญ่ที่สุดคือกลุ่มชนใด
ก. ไทยลื้อ ข. ชาวเขา
ค. คนเมือง ง. ไทยใหญ่

๗. ข้อใดคือความหมายของ “เมืองเชียงราย”
- ก. เมืองข้างหาย ข. เมืองข้างตาย
ค. เมืองของพญามังราย ง. เมืองของลวจังกราช
๘. ผู้ดำรงตำแหน่ง “ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย” คนแรก คือใคร
- ก. หลวงรักษันราธร ข. พญารัตนาณาเขต
ค. พญาอุตรกิจภูบาล ง. พระราชดำรง
๙. เมืองเชียงราย เคยตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองของประเทศใด
- ก. ประเทศลาว ข. ประเทศพม่า
ค. ประเทศจีน ง. ประเทศเวียดนาม
๑๐. ปฐมกษัตริย์ แห่งราชวงศ์มังราย คือใคร
- ก. พญามังราย ข. พญาลาวเม็ง
ค. พญาภาวิไล ง. พญาจำเมือง

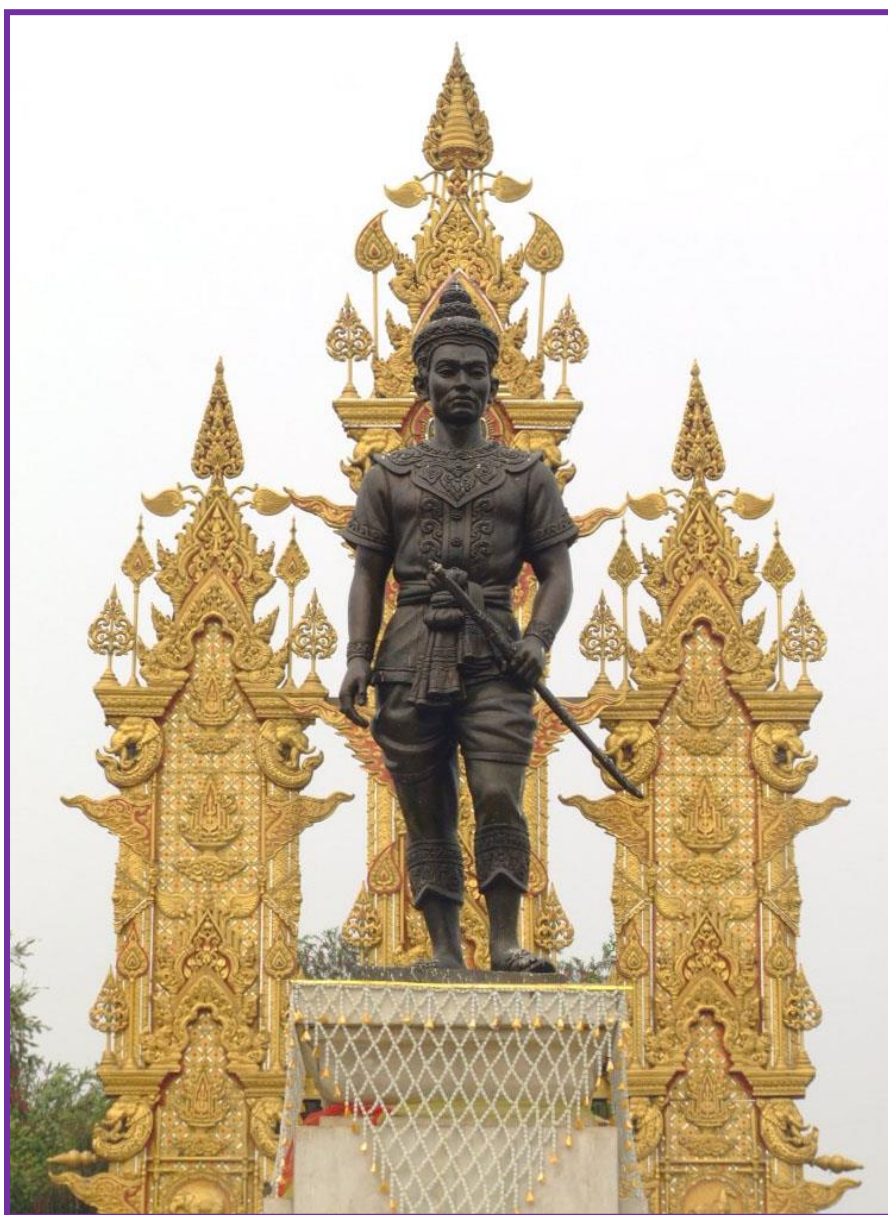
เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน
เรื่อง ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

ข้อที่ ๑	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ค.
ข้อที่ ๒	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ข.
ข้อที่ ๓	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ข.
ข้อที่ ๔	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ง.
ข้อที่ ๕	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ข.
ข้อที่ ๖	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ค.
ข้อที่ ๗	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ค.
ข้อที่ ๘	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ข.
ข้อที่ ๙	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ข.
ข้อที่ ๑๐	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ก.

เนื้อหา	หน้า
คำนำ	ก
คำชี้แจง	ข
จุดประสงค์การเรียนรู้	ค
แบบทดสอบก่อนเรียน	ง-ฉ
สารบัญ	ช
ประวัติพญามังราย	๑
ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย	๕
ประวัติเมืองสำคัญของเชียงราย	๙
- ประวัติเมืองสุวณณโคมคำ	๙
- ประวัติเมืองเชียงแสน	๑๑
- ประวัติเมืองพะเยา	๑๓
- ดินแดน ๕ เชียง	๑๔
บรรณานุกรม	๑๖
ภาคผนวก	๑๗
- ใบงานที่ ๑	๑๘
- ใบงานที่ ๒	๑๙
- ใบงานที่ ๓	๒๐
แบบทดสอบหลังเรียน	๒๑
เฉลยแบบทดสอบ	๒๓

ประวัติพญามังราย

พญามังรายผู้สร้างเมืองเชียงใหม่

พญามังราย หรือเป็นที่รู้จักกันในนามของ “พ่อขุนเม็งรายมหาราช” เป็นราชโอรสของพระเจ้าลาวเม็งแห่งราชวงศ์ลวจังกราช ผู้ครองหิรัญนคร เงินยางกับพระนางอวมิ่งจอมเมือง หรือพระนางเทพคำข้าย ราชธิดาของท้าวรุ่งแก่นชายเจ้าเมืองเชียงรุ่ง พระองค์ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๓ ปีจอ สัมฤทธิ์ศกจุลศักราช ๖๐๐ ตรงกับพุทธศักราช ๑๗๘๒ เมื่อมีพระชนม์ได้ ๑๖ พรรษา พระบิดาได้ส่งขอธิดาเจ้าเมืองเชียงเรืองมาเป็นคู่อภิเษก แล้วโปรดให้เม็งรายราชเป็นมहाอุปราช เมื่อพระเจ้าลาวเม็งสวรรคตใน พ.ศ. ๑๘๐๒ พญามังรายจึงเสวยราชสมบัติปกครองเมืองหิรัญนครเงินยางสืบมา นับเป็นรัชกาลที่ ๒๕ แห่งราชวงศ์

ลวจักราช เมื่อพระองค์ได้ขึ้นครองราชย์สมบัติแล้วจึงทรงมีพระราชดำริในการรักษาความเป็นปึกแผ่นของบ้านเมือง จึงมีพระประสงค์ที่จะรวบรวมหัวเมืองต่างๆ เข้าเป็นอันหนึ่งกันเดียวกัน มีวิธีดำเนินการก็คือ แต่งพระราชสาสน์ไปถึงบรรดาหัวเมืองต่างๆ ให้เข้ามายอมอ่อนน้อมในพระบรมโพธิสมภารของพระองค์เสียแต่โดยดี หากไม่แล้วพระองค์จะยกกองทัพไปปราบปราม^๑

พ.ศ.๑๘๐๕ พญามังรายทรงสร้างเมืองเชียงรายได้โดยการก่อกำแพงเมืองโอบดอยจอมทอง และได้พำนัก ณ เมืองเชียงรายได้ระยะหนึ่ง

พ.ศ.๑๘๑๘ ทรงประทับอยู่ที่เมืองฝาง ซึ่งเป็นเมืองที่สร้างมาแต่ครั้งพระเจ้าลวจักราช และมีพระราชประสงค์ที่จะผนวกดินแดนเมืองหริภุญไชย และมุ้งมันที่จะขยายพระราชอำนาจเหนือดินแดนลุ่มแม่น้ำปิงตอนบนให้ได้ จึงมอบเมืองเชียงรายได้แก่เจ้าขุนเครื่องปกครอง ส่วนพระองค์ก็ได้ประทับอยู่ที่เมืองฝาง

พ.ศ.๑๘๒๔ พญามังรายยกทัพเข้าตีเมืองหริภุญไชยได้ พระองค์ทรงมอบเมืองหริภุญไชยให้อ้ายฟ้าปกครอง ส่วนพระองค์ได้มาสร้างเมืองขึ้นใหม่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองหริภุญไชยและให้ชื่อว่า “เวียงกุมกาม”

พ.ศ.๑๘๓๙ พญามังรายได้สร้างเมืองแห่งใหม่ขึ้นให้นามว่า “เมืองนพบุรีศรีนครพิงค์ เชียงใหม่” หรือเรียกว่า “นครเชียงใหม่” พญามังราย ได้ย้ายเมืองหลวงจากเวียงกุมกาม สถาปนาเมืองใหม่แห่งนี้เป็นศูนย์กลาง การปกครองของอาณาจักรล้านนา มีอำนาจเหนือดินแดนลุ่มแม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำกก ถึงแม่น้ำโขงตอนกลาง จนถึงหัวเมืองไทใหญ่ (เงี้ยว) ๑๑ หัวเมืองลุ่มแม่น้ำสาละวิน อาณาจักรล้านนาเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นที่ยอมรับของอาณาจักรข้างเคียง^๒

๑. อนุสรณ์การสมโภชน์เมืองเชียงรายได้ ๗๒๕ ปี. เชียงใหม่ : เชียงใหม่สหชนกิจ, ๒๕๒๙.

๒. อุคตม เขยกีวงศ์. พระเจ้ามังรายมหาราช (พญามังรายมหาราช). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ภูมิปัญญา, ๒๕๕๐.

พระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระองค์ประมวลได้โดยสังเขป มีดังนี้

๑. ทรงสร้างเมืองเอกในแคว้นแคว้น ๓ เมือง ได้แก่^๓

- เมืองเชียงราย เมื่อ พ.ศ. ๑๘๐๕
- เมืองกุมกาม (อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่) เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๔
- เมืองเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๙

นอกจากนั้น พระองค์ยังได้ทรงบูรณะเมืองหิรัญนครเงินยาง และในปี พ.ศ. ๑๘๑๑ ได้บูรณะเมืองฝางเพื่อใช้เป็นที่พักผ่อนไพร่พลของพระองค์ และโปรดให้ขุนอ้ายเครือคาลก หรือขุนเครื่อง ราชโอรสองค์ใหญ่ไปครองเมืองฝาง

๒. ทรงแผ่พระเดชในทางการรบ กล่าวคือหลังจากได้ส่งกองทัพ ไปปราบเมืองมอญเมืองไร และเมืองเชียงคำได้แล้ว ใน พ.ศ. ๑๘๒๔ ตีเมืองหริภุญไชยจากพระยาธิบดี กษัตริย์ขอมได้ โดยที่อาณาจักรล้านนาในรัชสมัยของพระองค์มีอาณาเขตกว้างไกล ดังนี้

ทิศเหนือ จด สิบสองปันนา
 ทิศใต้ จด อาณาจักรสุโขทัย
 ทิศตะวันออก จด แคว้นลาว
 ทิศตะวันตก จด แม่น้ำสาละวิน

๓. ทรงนำความเจริญในด้านศิลปกรรม เกษตรกรรมและพาณิชย์กรรม มาสู่แคว้นล้านนา โดยเมื่อครั้งที่ยกทัพไปตีเมืองพุกาม พระองค์ได้นำช่างฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างฉ่องช่างทอง และช่างเหล็ก ชาวพุกามเข้ามาฝึกสอนชาวล้านนาเมื่อจำนวนไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของพระองค์มีมากขึ้น ก็ทรงจัดหาทำเลที่ตั้ง ที่เหมาะสมในการเกษตรและการค้าเพื่อให้มีอาชีพทั่วหน้า

๔. ทรงเป็นนักปกครองที่มีพระปรีชาและคุณธรรมสูงส่ง พญามังรายทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา โดยทรงนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ในการปกครองราษฎรของพระองค์ ได้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีศีลธรรมอันดี มีอภัยศัยโอบอ้อมอารีแก่คนทั่วไป ซึ่งเป็นมรดกด้านคุณธรรมที่ตกทอดถึงลูกหลานชาวล้านนา จนตราบเท่าทุกวันนี้ แม้ว่าพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์นักรบ แต่การใดที่จะนำไปสู่ความหายนะ เป็นเหตุให้เสียเลือดเนื้อระหว่างคนไทยด้วยกัน พระองค์จะทรงหลีกเลี่ยง ดังจะเห็นได้จากการที่พระองค์ ทรงรับไมตรีจากเจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ และการกระทำสัตย์ปฎิญาณระหว่างสามกษัตริย์ ได้แก่ พญามังราย พญางำเมือง และพ่อขุนรามคำแหง

๓. อุดม เขยกิจวงศ์. พระเจ้ามังรายมหาราช (พญามังรายมหาราช). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ภูมิปัญญา, ๒๕๕๐.

พญามังรายสวรรคตขณะเสด็จประพาสกลางเมืองเชียงใหม่ โดยถูกอสุรีบาดตักต้องพระองค์เมื่อปี พ.ศ. ๑๘๖๐ รวมพระชนม์มาได้ ๘๐ พรรษา พระยาชัยสงครามพระราชโอรสได้ครองเมืองเชียงรายได้ต่อมา

ด้วยพระราชกรณียกิจนานัปการ ด้วยพระอัจฉริยะและด้วยพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่ออาณาประชาราษฎร์ตลอดพระชนม์ชีพ จึงได้รับเทิดพระนามให้ทรงเป็นมหาราช ที่คนทั่วไปรู้จักในพระนามพ่อขุนเม็งรายมหาราช “มหาราชแห่งแคว้นล้านนา...ผู้สร้างเมืองเชียงราย”

ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

เมืองเชียงรายนั้นมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน จากหลักฐานที่ปรากฏในพงศาวดารเหนือ ที่เป็นจารึกที่ปรากฏอยู่ด้วยอักษรล้านนา บอกเล่าถึงประวัติความเป็นมาของเมืองเชียงรายมากกว่า ๗๐๐ ปี ก่อนที่จะเป็นเมืองเชียงราย ตามที่ได้บันทึกไว้ในหนังสืออนุสรณ์การสมโภชเมืองเชียงราย ๗๒๕ ปี (๒๕๒๙ : ๔๔-๔๕) ความว่า ครั้นเมื่อพญามังราย มีพระชนม์ได้ ๒๒ ปี ก็ขึ้นครองราชย์สมบัติที่เมืองหิรัญนครเงินยาง เมื่อ พ.ศ.๑๘๐๒ พระองค์จึงให้หาพระยามหานครทั้งหลายไปถวายบังคม และตีเมืองต่าง ๆ ได้แก่ เมืองมอบ เมืองโร เมืองเชียงคำ แล้วปลดเจ้าผู้ครองนครนั้นเสีย และเมื่อรวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ ทางเหนือได้แล้ว ก็จึงคิดจะปราบหัวเมืองฝ่ายใต้อีก จึงลงไปอยู่ ณ เมืองลาวกู่เต้า ตำบลเต่าร้อย เพื่อยุทธมังคลของพญามังรายเกิดพลัดหลงไป พญามังรายได้เสด็จตามช้างไปถึงดอยจอมทอง ซึ่งอยู่บริเวณริมแม่น้ำกก พระองค์ทรงเห็นภูมิประเทศที่เป็นชัยภูมิดี จึงได้สร้างพระนครไว้ ณ ที่นั้น และขนานนามว่า “เมืองเชียงราย” ในปี พ.ศ.๑๘๐๕ เมืองเชียงรายจึงถูกสร้างขึ้นในปีนั้นนั่นเอง

เชียงรายเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน โดยสามารถแบ่งออกเป็น ๔ สมัย ดังต่อไปนี้^๔

๑. สมัยชุมชนก่อนประวัติศาสตร์

ในยุคสมัยนี้ เริ่มตั้งแต่ก่อน พ.ศ. ๑๘๐๐ โดยชุมชนส่วนใหญ่จะตั้งรกรากอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำกก ตามประวัติศาสตร์ได้กล่าวว่าศูนย์กลางทางการเมือง ได้ตั้งอยู่ในบริเวณแม่น้ำสาย ซึ่งอยู่เหนือแม่น้ำกกไปเพียงเล็กน้อย ยังมีตำนานสิงหนวัติจดบันทึกไว้ อีกว่า ราชวงศ์กษัตริย์ไทเมือง ชื่อสิงหนวัติกุมาร ได้มีการอพยพคนไทยจากนครไทยเทศ ในยุคนานลงมาตั้งอาณาจักรโยนกนาคนันท์ อยู่บริเวณละว้านที (แม่น้ำสาย) และแม่น้ำโขง ตั้งแต่ต้นพุทธกาลได้ชื่อว่าโยนก บริเวณนี้เป็นดินแดนสุวรรณโคมคำแต่รกร้างไปแล้ว เมื่อสิงหนวัติกุมารนำไพร่บ้านพลเมืองมาจากนครไทยเทศ จึงมาสร้างเมืองขึ้นใหม่ชื่อว่า “สิงหนวัตินคร” ซึ่งภายหลังได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็น “โยนกนครไชยบุรี” ราชธานีศรีช้างแส่น (ช้างแส่น แปลว่า ช้างร้อง) และต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่ออีกครั้งหนึ่งเป็นเชียงแสน และเรียกพลเมืองของโยนกนครว่า “ชาวยวน” นอกจากนี้ยังมีการค้นพบร่องรอยต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่า มีชุมชนตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มน้ำกก เช่น ซากเมืองโบราณที่มีอยู่เกลื่อนกลาดบนสองฝั่งแม่น้ำกก ถึง ๒๗ เมือง ตั้งแต่ต้นแม่น้ำกกบริเวณอำเภอฝาง จนถึงเมืองเชียงแสน

๔. จังหวัดเชียงราย. ประวัติศาสตร์จังหวัดเชียงราย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

<http://intranet.m-culture.go.th/chiangrai/>. ๒๕๕๐.

๒. สมัยสร้างบ้านแปงเมืองของราชวงศ์มังราย

โดยสมัยนี้ได้เริ่มขึ้นเมื่อต้นศตวรรษที่ ๑๙ มีการสร้างบ้านแปงเมือง โดยพญามังราย (พ.ศ. ๑๗๘๑ - ๑๘๖๐) เป็นยุคสมัยที่เกิดราชธานีชื่อว่า “เชียงราย” ขึ้น จากประวัติศาสตร์เล่าว่า พญามังราย ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ มังราย บุตรของพญาลาวเม็ง (ผู้ครองหิรัญนครเงินยาง) และพระนางเทพคำข้าย (เจ้าหญิงแห่งเมืองเชียงรุ่ง) ได้เสด็จขึ้นครองราชย์แทนพญาลาวเม็งที่เมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสนในปี พ.ศ. ๑๘๐๒ และได้ทรงย้ายราชธานีจากเมืองหิรัญนครเงินยาง (ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเมืองเชียงแสน) มาสร้างราชธานีแห่งใหม่ที่ริมฝั่งแม่น้ำกก เมื่อ พ.ศ. ๑๘๐๕ และได้ขนานนามราชธานีแห่งนี้ว่า “เชียงราย” ซึ่งมีความหมายว่า “เมืองของพญามังราย”

จากนั้นได้มีการรวบรวมหัวเมืองต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเครือญาติ เชื้อสายลัวะจักราช ต่อมาพระองค์ได้ขยายอำนาจสู่ดินแดนลุ่มแม่น้ำปิง สามารถยึดเมืองหริภุญชัย (ลำพูน) ได้ในปี ๑๘๒๗ และได้เมืองอังวะพุกามในปี ๑๘๓๒ โดยได้นำเอาช่างจากพุกามมาไว้ที่เชียงแสนด้วย

หลังจากนั้น พระองค์จึงย้ายราชธานีมายังบริเวณลุ่มแม่น้ำปิง โดยสร้าง เมือง “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” เป็นราชธานีเมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๙ และครองราชย์อยู่ที่เชียงใหม่ตลอด โดยให้ขุนครามราชโอรสไปครองเมืองเชียงรายแทน เชียงรายจึงกลายเป็นเมืองบริวารของเชียงใหม่ ภายหลังการย้ายราชธานีของพ่อขุนเม็งราย เชียงรายก็ถูกเปลี่ยนเป็นที่ประทับของพระมหาอุปราชและในระยะต่อมาบทบาทเมืองเชียงรายก็ถูกกลืนรองลงเมื่อเชียงใหม่เกิดสงครามกลางเมืองแย่งชิงอำนาจกันเอง อาณาจักรล้านนาก็เริ่มเสื่อมและเสียเอกราชให้แก่พระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์พม่า เมื่อ พ.ศ. ๒๑๐๑ เมืองเชียงรายจึงตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองของพม่านานถึง ๒๐๐ ปี

๓. สมัยเป็นเมืองบริวารต้นกรุงรัตนโกสินทร์

สมัยนี้เริ่มเมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๔ สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้เกิดการสู้รบกับพม่าหลายครั้ง เพื่อช่วยขับไล่พม่าออกไปจากล้านนาไทย แต่ก็ยังไม่สำเร็จ ต่อมาพญากาวิละได้เกลี้ยกล่อมให้บรรดาเมืองต่าง ๆ ในล้านนาร่วมมือกันต่อสู้พม่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงเห็นความสำคัญของอาณาจักรล้านนาไทย จึงทรงสนับสนุนให้กองทัพมาช่วย ได้ยกทัพไปตีเมืองเชียงแสนและกวาดต้อนผู้คนบริเวณเมืองต่าง ๆ ออกไปทั้งหมดทำให้เมืองต่าง ๆ รวมทั้งเมืองเชียงรายกลายเป็นเมืองร้าง

ในปี พ.ศ. ๒๓๘๖ ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองเชียงรายได้รับการฟื้นฟูบูรณะขึ้นอีกครั้ง มีฐานะเป็นเมืองบริวารของเชียงใหม่ โดยมีเจ้าหลวงธรรมลังกาเป็นเจ้าเมืององค์แรก นับแต่ปี ๒๔๐๐ เป็นต้นมา

๔. สมัยการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล

สมัยนี้เป็นสมัยของรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำเนินนโยบายสร้างความเป็นเอกภาพทางการเมือง โดยค่อย ๆ ลิดรอนอำนาจของเจ้าผู้ครองนคร มีการตั้งอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง รัฐบาลได้ส่งข้าหลวงคือ พ.ต. หลวงภูวนาถนฤบาล มาดูแลเมืองเชียงราย โดยให้รวมเมืองเชียงราย เมืองฝาง เวียงป่าเป้า เมืองพะเยา แม่ใจ ดอกคำใต้ แม่สรวย เชียงคำ เชียงของ ตั้งเป็นหัวเมืองจัตวาเรียกว่า “เมืองเชียงราย” อยู่ในมณฑลพายัพ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้มีการยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล เมืองเชียงรายจึงมีฐานะเป็นจังหวัด

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๕๓ ได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย ยกเมืองเชียงรายเป็นเมืองจัตวารวมอยู่ในมณฑลพายัพ และได้มีประกาศยกเมืองเชียงรายเป็นหัวเมืองจัตวารวมอยู่ในมณฑลพายัพ ดังต่อไปนี้

“มีพระราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศทราบทั่วหน้ากันว่าแต่เดิมเมืองเชียงราย เมืองฝาง เวียงป่าเป้า เมืองพะเยา อำเภอมแม่ใจ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอแม่สรวย อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงของ ได้จัดรวมเข้าเป็นจังหวัด เรียกว่า “จังหวัดพายัพภาคเหนือ” ต่อมาเมืองเหล่านี้มีความเจริญยิ่งขึ้น จนเป็นเหตุให้เห็นว่าการจัดตั้งให้เป็นเมืองไม่พอแก่ราชการ และความเจริญสมควรเลื่อนการปกครองขึ้นให้สมกับราชการและความเจริญในท้องถิ่น จึงกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมเมืองเชียงแสน เมืองเชียงราย เมืองฝาง เวียงป่าเป้า เมืองพะเยา อำเภอมแม่ใจ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอแม่สรวย อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงของ ตั้งเป็นเมืองจัตวา เรียกว่า “เมืองเชียงราย” อยู่ในมณฑลพายัพ และจัดแบ่งการปกครองออกเป็น ๑๐ อำเภอ คือ อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอเชียงแสน อำเภอเมืองฝาง อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอเมืองพะเยา อำเภอมแม่ใจ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอแม่สรวย อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงของ เหมือนอย่างหัวเมืองชั้นในที่ขึ้นกับกรุงเทพฯ ทั้งปวง และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระภักดีณรงค์ ซึ่งเป็นข้าหลวงประจำจังหวัดพายัพภาคเหนือ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายรับสนองพระเดชพระคุณสืบไป”

ศาลาว่าการกระทรวงมหาดไทย

ประกาศ ณ วันที่ ๙ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๙

(ลงพระนาม) ดำรงราชานุภาพ

เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย

กำแพงเมืองในอดีตของจังหวัดเชียงราย

ภาพเมืองเชียงรายในอดีต

ประวัติเมืองสำคัญของเชียงราย

ตำนานเมืองสุวรรณโคมคำ

“เมืองสุวรรณโคมคำ” ถือเป็นเมืองโบราณในตำนานของเชียงราย ซึ่งตามพงศาวดารโยนก กล่าวว่า “ในช่วงปลายศาสนาของพระพุทธเจ้าโกนาคมนะ นั้น ได้เกิดโรคระบาด ราชบุตรแห่งเมืองปาตลีบุตรจึงอพยพผู้คนไปตั้งเมืองอยู่ในเขตโพธิสารหลวง ต่อมาราชบุตรที่มีชื่อว่า กุรุวงสา कुमार ได้สร้างเมืองขึ้นมา ต่อมาได้เรียกชื่อแคว้นนั้นว่า “กุรุรัช และเรียกประชาชนว่า “กล่อม” เล่ากันว่า มีกษัตริย์สืบมาถึง ๔,๔๘๐๐ องค์ จนถึงสมัยพญาศรีวงสาได้ครองเมืองโพธิสารหลวง พระองค์มีราชบุตรสององค์ คือ อินทรวงสา และไอยกุมาร โดยอินทรวงสาได้ครองราชย์สืบจากพระราชบิดา และมีไอยกุมารเป็นอุปราช สมัยต่อมาราชบุตรของอินทรวงสา ชื่ออินทรปฐมได้อภิเษกกับธิดาของไอยอุปราช

พระนางอุรสาเทวีของพญาอินทรปฐมคลอดราชบุตรออกทางปากมีชื่อว่า “สุวรรณ मुखทวาร” ทำให้พาหิรบุโรหิตใส่ร้าย และลอยแพในแม่น้ำโขงจนไปถึงท่าโคมคำ ไอยอุปราชจึงได้สร้างเมืองให้ชื่อว่า “สุวรรณโคมคำ” ฝ่ายเมืองโพธิสารหลวงเกิดโรคระบาด หลังจากใส่ร้ายพระราชเทวีและกุมาร ผู้คนที่เหลือจึงได้หนีออกจากเมือง ไปอยู่ที่เมืองสุวรรณโคมคำ ต่อมากษัตริย์ในเมืองสุวรรณโคมคำสืบต่อจากพญาสุวรรณ मुखทวาร มีถึง ๘๔,๕๕๐ องค์ จึงสิ้นสกุลลง และเชื้อสายพาหิรบุโรหิตได้เป็นใหญ่ในเมืองสุวรรณโคมคำ ได้ข่มเหงชาวเมืองให้ได้รับความเดือดร้อน จนกระทั่งพญานาคนามว่า “ศรีสัตตนาคร” ได้ขุดฝั้่งน้ำของหรือน้ำโขงทำให้เมืองล่มในราตรี ทำให้เจ้าเมืองและชาวเมืองจมน้ำตายเป็นอันมาก เมืองสุวรรณโคมคำจึงกลายเป็นเมืองร้าง และเป็นท่าหลวงชื่อว่า “ท่าโคมคำ

ตามที่หนังสือที่ระลึกเนื่องในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนภาคเหนือ ครั้งที่ ๖๐ (๒๕๕๓ : ๔-๖) ได้ระบุไว้ว่า สุวรรณโคมคำ หรือสุวรรณโคมค่านั้น ถือเป็นอาณาจักรแรกของแผ่นดินเชียงราย ซึ่งตั้งคร่อมแม่น้ำโขงทั้งสองฟาก ปัจจุบันคือบริเวณส่วนหนึ่งของเชียงแสน และบริเวณที่เรียกกันว่า “สุวรรณโคมคำ” ในประเทศลาว มีตำนานกล่าวไว้ว่า “... พระเจ้าสิริวงสา กษัตริย์ของนครโพธิสารหลวง (นครโคตรปุระ หรือ โคตรบูร หรือศรีโคตรตะบอง เขตเมืองท่าแขกในปัจจุบัน) มีพระราชบุตรสองพระองค์ องค์แรกมีพระนามว่าอินทรวงสา ส่วนองค์น้องทรงพระนามว่า “ไอยกุมาร” เมื่อพระบิดาสวรรคต ราชโอรสองค์โตก็ขึ้นครองราชย์สมบัติและองค์รองเป็นมหาอุปราช พระยาอินทรวงสา มีพระโอรส ทรงพระนามว่า พญาอินทรปฐม และพญาไอยกุมาร มีพระธิดา พระนามว่า “นางอุรสา” และพระโอรสพระธิดา

ทั้งสองพระองค์ได้อภิเษกสมรสกัน ครั้นพญาอินทรวงศาสุวรรณศต พญาอินทปฐมกุมารก็ขึ้นครองราชย์แทน

เมื่อนั้น พญาไอยกุมารผู้เป็นอาและพ่อตา ได้สละตำแหน่งมหาอุปราช แล้วพาบริวารเดินเรือกลับขึ้นตามแม่น้ำโขง เป็นเวลา ๓ เดือน จึงถึงเกาะเขิน ซึ่งตั้งอยู่ด้านซ้ายปากแม่น้ำกกทางทิศตะวันตก พญาไอยกุมาร จึงตัดสินใจ ตั้งราชนครที่เกาะเขิน อันประกอบด้วยครัวเรือนเบื้องต้น ๓,๐๐๐ ครัวเรือน ต่อมาได้ขยายอิทธิพลออกไป มีอาณาเขตทิศเหนือถึงหนองกระแสนทิศใต้ ถึงฝายนาคหรือแก่งลีผี ทิศตะวันออกถึงแม่น้ำแตกหรือน้ำแท้ (น้ำดำหรือซองโบในเวียดนาม) ทิศตะวันตกถึงแม่น้ำตูในรัฐฉาน (อยู่ระหว่างอิรวดีกับสาละวิน) เมืองสุวรรณโคมคำมีความเจริญอย่างรวดเร็ว ใช้เวลาเพียง ๓ ปี ขยายอาณาเขตได้ถึง ๓๐๐,๐๐๐ ครัวเรือน

ตามบันทึกทางหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เมืองสุวรรณโคมคำนั้นตั้งขึ้นในสมัยใด และเชื้อกษัตริย์เมืองโพธิสารหลวงนั้นเป็นชาติพันธุ์ใด ตามตำนานของประเทศศรีลังกา ซึ่งทำนพรังสีส การเย เขียนไว้ในหนังสือการสำรวจแม่น้ำโขง เขียนไว้ในหนังสือการสำรวจแม่น้ำโขงในศตวรรษที่ ๑๙ ได้กล่าวไว้ว่า เมืองสุวรรณโคมคำนั้นปรากฏตัวอยู่ในศตวรรษที่ ๕ ของคริสตกาล และตามตำนานน้ำท่วมโลก ซึ่งได้กล่าวถึงพระยาศรีสัตนาคนครองเมืองหนองกระแสนแสนยาน ได้นำกำลัง ๗ โกลี (๗ พันล้าน) ยกลงมาตามแม่น้ำโขง และเป็นต้นกำเนิดของนาคนคร ๑๕ ตระกูล ในหลวงพระบางและต่อมาชาวเมืองโพธิสารหลวง (ศรีโคตรตะบอง หรือโคตรบูร) นั้นเป็นเชื้อสายขอม

ครั้นต่อมาเจ้าเมืองสุวรรณโคมคำ มีการประพตไม่ซื่อสัตย์ต่อพ่อค้า ซึ่งเป็นพวกนาคนครหลวงพระบาง ทำให้เกิดการขัดแย้งกัน ชาวลวงพระบางจึงได้ยกกำลังมาบุกทำลายเมืองสุวรรณโคมคำจนราบ ทำให้ชาวเมืองแตกตื่นอพยพไปทั่วสารทิศ เช่น หนีกลับนครไทเทศ หนีเข้าอุโมงค์ไปศรีสขนาลัยและหลวงพระบาง ทั้งนี้ได้นำประเพณีไหลเรือไฟไปปฏิบัติด้วย^๖

๖. หนังสือที่ระลึกเนื่องในงานศิลปวัฒนธรรมนักเรียน ภาคเหนือ ครั้งที่ ๖๐. เชียงราย : สำนักพิมพ์ล้อมล้านนา, ๒๕๕๓.

ประวัติเมืองเชียงใหม่

เชียงใหม่ เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ สำหรับในยุคประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ที่ถูกทิ้งร้างไป และได้รับการสถาปนาขึ้นมาใหม่ในสมัยพระเจ้าแสนภู พระราชนัดดาของพญามังราย โดยได้แสวงหาที่ที่มีชัยภูมิดีอันสมควรจะสร้างเป็นมหานครราชธานี อำมาตย์ทั้งหลายตรวจหาได้ที่รอบเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นเมืองโยนกนาคนบุรีแต่โบราณ เป็นที่ซึ่งสมควรที่จะสร้างเป็นมหานครได้ จึงโปรดให้สร้างนครขึ้น ณ ที่นั้น โดยให้ขุดคู่อุปการการ ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านตะวันออกเว้นเอาแม่น้ำโขงเป็นคู่อุปการการตั้งพิธีฝังหลักเมืองเมื่อวันศุกร์ เดือนห้า ขึ้นสองค่ำ ปีมะโรง พ.ศ. ๑๘๗๑ เมื่อสร้างพระนครสำเร็จบริบูรณ์แล้ว พระเจ้าแสนภูก็เสด็จมาจากเชียงใหม่เพื่อครองนครอันสร้างใหม่นี้ และได้ขนานนามนครนี้ว่า “หิรัญนครชัยบุรีศรีเชียงใหม่” พระเจ้าแสนภูครองราชย์สมบัติอยู่ ณ หิรัญนครชัยบุรีศรีเชียงใหม่ ได้จนถึง พ.ศ. ๑๘๗๗ จนเสด็จทิวงคต ต่อมาพระเจ้าคำฟูได้ครองราชสมบัติแทน จนกระทั่งปี พ.ศ. ๑๘๘๙ พระเจ้าคำฟูได้ทิวงคตลง พระเจ้าผายูจึงให้พระเจ้ากือนา ซึ่งเป็นราชบุตรไปปกครองเมือง หิรัญนครชัยบุรีศรีเชียงใหม่ และเมื่อปีพ.ศ. ๑๘๑๐ พระเจ้าผายูเสด็จทิวงคตลงอีก พระเจ้ากือนาจึงได้กลับไปสืบราชสมบัติแทน พระเจ้าผายูซึ่งเป็นพระบิดา และได้โปรดให้พระมหาพรหม พระอนุชามาครองเมืองเชียงใหม่แทน ต่อมาเมืองเชียงใหม่ในระยะหลัง ๆ มักถูกรุกรานจากจีนฮ่ออยู่เนืองๆ และไม่ได้เป็นเมืองราชธานีเหมือนดังแต่ก่อน แต่ยังคงเป็นเมืองหน้าด่านของล้านนาไทย

ปัจจุบันเมืองเชียงแสนยังคงมีซากกำแพงเมืองล้อมรอบอยู่ในคูเมืองมีวัดเก่าแก่หลายวัดที่สร้างไว้เมื่อครั้งที่สร้างเมืองเชียงแสน นอกจากวัดเก่าแก่อนักท่องเที่ยวชมแล้ว เชียงแสนยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้ไปสัมผัสและได้พักผ่อนอีกด้วย

วัดป่าสัก อ.เชียงแสน สร้างเมื่อปี พ.ศ.๑๘๓๘

ประวัติเมืองพะเยา

เมืองพะเยาเป็นอีกเมืองหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงรายมาช้านาน ตามประวัติศาสตร์ได้ปรากฏเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ของเมืองพะเยาตามที่หนังสืออนุสรณ์การสมโภชเมืองเชียงราย ๗๒๕ ปี (๒๕๒๙ : ๕๒-๕๓) ได้บันทึกประวัติของเมืองพะเยาไว้ความว่า “พระยาลาวเงิน ผู้สืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์ลาวจั้งกราช มีพระราชโอรส ๒ พระองค์ คือ ขุนชิน และขุนจอมธรรม พระเจ้าลาวเงิน ซึ่งเป็นพระบิดา ได้ให้ขุนจอมธรรมครองเมืองพุกามยาว ซึ่งก็คือเมืองพะเยา ในปัจจุบัน ในปี พ.ศ.๑๖๓๘ เมื่อพระองค์ได้ครองราชย์ได้ ๓ ปี จึงได้ราชโอรสองค์หนึ่ง ชื่อว่า ขุนเจือง และต่อมาขุนจอมธรรมก็ได้โอรสอีกองค์หนึ่งชื่อ ขุนชอง

ปีพ.ศ.๑๖๖๒ ขุนจอมธรรมได้เสด็จทิวงคต ขุนเจืองราชโอรสได้ครองราชสมบัติคือเมืองพะเยาต่อไป ต่อมาอีก ๖ ปี ได้มีศึกยวนมาประชิดเมืองหิรัญนครเงินยาง ขุนชินผู้ครองหิรัญนครเงินยางได้ขอให้ขุนเจือง ยกทัพไปช่วย จนกระทั่งตีกองทัพยวนแตก จนได้อภิเษกกับนางอ้วคำพระธิดาของขุนชินเป็นชายา และพระองค์ก็ได้ยกทัพไปตีเมืองล้านช้างเมืองญวน จนได้เป็นเจ้าของผู้ครองเมืองญวน และในที่สุดก็ได้เสด็จทิวงคต ลาวเงินเรื่องราวราชบุตรของขุนเจืองที่อยู่เมืองพะเยาได้มาครองราชย์อยู่ที่หิรัญนครเงินยาง พระราชโอรสของลาวเงินเรื่องนี้ได้สืบสันตติวงศ์มาจนถึงพญาลาวเม็ง ผู้เป็นพระราชบิดาของพญามังรายนั่นเอง

ส่วนทางด้านเมืองพะเยานั้น ท้าวจอมผาเรือง ราชบุตรพระองค์เล็กของขุนเจืองได้ขึ้นครองราชสมบัติจนถึงแก่พิราลัย ขุนแพงราชบุตรของท้าวจอมผาเรืองได้ครองราชย์สมบัติต่อมาอีก ๗ ปี ก็ถูกขุนชอง อนุชาของขุนเจืองชิงราชสมบัติ เมื่อขุนชองพิราลัย (ตาย) แล้วราชบุตรและราชนัดดาของขุนชองก็ได้ครองราชสมบัติสืบทอดต่อกันเรื่อยมาจนถึงพระเจ้าจัมเมือง พระเจ้าจัมเมืองนี้เป็นพระราชบุตรของพระเจ้ามิ่งเมือง

ครั้นพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา ได้ไปเรียนศิลปที่กรุงละโว้ ซึ่งเป็นพระอาจารย์เดียวกับสมเด็จพระร่วง เจ้ากรุงสุโขทัย ครั้นเมื่อปี พ.ศ.๑๘๐๓ พระเจ้ามิ่งเมืองถึงแก่พิราลัย พระเจ้าจัมเมืองจึงได้ครองราชย์เมืองพะเยาแทนพระราชบิดาสืบไป ^๗

๗. อนุสรณ์การสมโภชเมืองเชียงราย ๗๒๕ ปี. เชียงใหม่ : เชียงใหม่สหณวิกิจ, ๒๕๒๙.

ดินแดน ๕ เชียง

บริเวณรอยต่อสี่ประเทศแถบกลุ่มแม่น้ำโขง เป็นต้นกำเนิดของคนไทยมาเป็นเวลานาน ก่อนอพยพแยกย้ายออกไปตั้งชุมชนยังดินแดนต่าง ๆ จนกลายเป็นดินแดน ๕ เชียง

เมือง ๕ เชียงลุ่มน้ำโขง คือ เมืองเชียงใหม่ เมืองเชียงแสน เมืองเชียงรุ่ง (สิบสองปันนา – จีน) เชียงตุง (สมาพันธรัฐไทยเดิม-พม่า) และเชียงทอง (หลวงพระบาง-ลาว) ความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มเมือง ๕ เชียงนี้เป็นเสมือนเครือข่ายเชื่อมโยงสังคมคนไทกลุ่มใหญ่เข้าด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องจาก คำว่าคนไทที่สะกดโดยไม่มีตัว “ย ยักษ์” คือกลุ่มคนเชื้อชาติไทที่อาศัยกระจุกกระจายอยู่ตามที่ราบลุ่มเชิงเขาตั้งแต่ตอนใต้ของจีนลงมา มีรากฐานทางสังคมวัฒนธรรมเดียวกัน ดังเห็นได้จากการสื่อสารโดยใช้ภาษาไทยที่มีความคล้ายคลึงกันของตัวอักษร ไวยากรณ์ สำเนียงการพูด รวมไปถึงประเพณี โครงสร้างสังคม และระบบความเชื่อที่เกี่ยวกับผีเหมือนกัน

แผนที่ดินแดน ๕ เชียง

กลุ่มเมืองทั้งห้าเชียงใหม่ได้ถือกำเนิดขึ้นพร้อมกัน เมืองเชียงรุ่งแห่งอาณาจักรสิบสองปันนาเกิดขึ้นก่อน โดยกลุ่มคนเมืองต่าง ๆ ได้รวมกันจนเป็นอาณาจักรใหญ่อยู่ทางตอนใต้ของจีน ในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ โดยมีขุนเจืองเป็นปฐมกษัตริย์ จากนั้นเมืองเชียงทองแห่งอาณาจักรศรีสัตนาคนหุตล้านช้าง ได้รวมบ้านเมืองน้อยใหญ่ได้ จึงสถาปนาเมืองขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ โดยขุนช่วง ไกล่เคียงกับการก่อตั้งเมืองเงินยางหรือหิรัญนคร ที่สร้างโดยกษัตริย์ราชวงศ์ลาวผู้มีเชื้อสายของลาวจังกราช ภายหลังพญาแสนพูแห่งราชวงศ์มังราย ได้ฟื้นฟูเมืองขึ้นใหม่ เรียกชื่อใหม่ว่า เมืองเชียงแสน จากนั้นพญามังราย ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์มังรายผู้มีเชื้อสายของลาวจังกราช ได้สร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นใน พ.ศ.๑๘๓๙ เพื่อเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา ส่วนเมืองเชียงตุงนั้นยังไม่พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่อ้างการเกิดขึ้นของเมืองอย่างชัดเจน แต่ในพงศาวดารเมืองเชียงตุงอ้างว่า ครั้งเมื่อพญามังรายประพาสาปมาจนถึงเมืองเชียงตุงก็เกิดความต้องการที่จะครองเมือง จึงส่ง “มังคุมมังเคียน” มารบกับพวก ลัวะ จนสามารถได้ชิงเมืองได้ในปี พ.ศ. ๑๗๗๒ จากนั้นจึงส่งเจ้าราชบุตรมาปกครอง และสร้างความสัมพันธ์เป็นเมืองพี่เมืองน้องแต่นั้นมา

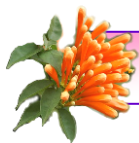
ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของกลุ่มไททั้ง ๕ เชียง ไม่ได้เป็นสิ่งกีดกั้นการเชื่อมโยงสร้างความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายเครือญาติขนาดใหญ่ของคนไทกลุ่มต่าง ๆ แม้ว่าเชียงรุ่งจะเป็น ลื้อ เชียงทองเป็นลาว เชียงแสนและเชียงใหม่เป็นยวน และเชียงตุงเป็นจีนก็ตาม

สังคมของกลุ่ม ๕ เชียงในอดีตมีลักษณะเป็นโลกาภิวัตน์ เพราะยังไม่มีมีการแบ่งเขตประเทศอย่างชัดเจน กลุ่มคนเมืองต่าง ๆ จะไปมาหาสู่กันตลอดเวลาโดยเฉพาะในด้านการค้าขายก็จะมีวิธีการค้าไปตามเส้นทางวัวต่าง ม้าต่าง ที่ผ่านเมืองสำคัญๆ เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าและของหายาก จากเมืองหนึ่งไปสู่เมืองหนึ่งได้อย่างสะดวก ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางสังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมตามไปด้วย แต่ภายหลังจากที่ประเทศแถบตะวันตกมาสร้างขอบเขตประเทศแล้วแบ่งพื้นที่ออกจากกันอย่างชัดเจน ทำให้เครือข่าย ๕ เชียง ล่มสลายไป จนกระทั่งปัจจุบันได้มีการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้ง ๕ เชียง ลุ่มน้ำโขงขึ้น ได้แก่ เมืองเชียงรุ่งประเทศจีน เมืองหลวงพระบางประเทศลาว เมืองเชียงรายและเชียงใหม่ประเทศไทย และเชียงตุงประเทศพม่า อันเป็นการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือกันเพื่อพัฒนาทางด้านสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจอีกครั้ง^๘

๘. วิริยะธรรกิจจำกัด. “นายรอบรู้” นักเดินทาง : เชียงราย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์สารคดี, ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

จังหวัดเชียงราย. **ประวัติศาสตร์จังหวัดเชียงราย.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา :
<http://intranet.m-culture.go.th/Chiangrai/>. ๒๕๕๐.

พงษ์นรินทร์ ไสผ่อง และเจริญผล สุวรรณโชติ. **ท่องเที่ยวในภาคเหนือ เล่ม ๑ (ภาคเหนือตอนบน).** สำนักพิมพ์สนามหลวง, ๒๕๔๘.

รัตนาพร เศรษฐกุล และคณะ. **โครงการสิทธิชุมชนชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทยอดีตและปัจจุบัน.** เชียงราย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, ๒๕๔๙.

วิริยะธรรกิจจำกัด. **“นายรอบรู้” นักเดินทาง : เชียงราย.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สารคดี, ๒๕๔๓.

สำนักงานจังหวัดเชียงราย. **ประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย.** กรุงเทพมหานคร : ประสานมิตร, ๒๕๔๘.

หนังสือที่ระลึกเนื่องในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ภาคเหนือ ครั้งที่ ๖๐. เชียงราย : สำนักพิมพ์ลือล้านนา, ๒๕๕๓.

อนุสรณ์การสมโภชน์เมืองเชียงราย ๗๒๕ ปี. เชียงใหม่ : เชียงใหม่สหนวิกิจ, ๒๕๒๙.

อุดม เขยกิจวงศ์. **พระเจ้ามังรายมหาราช (พญามังรายมหาราช).** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ภูมิปัญญา, ๒๕๕๐.

ภาคผนวก

ใบงานที่ 1

คำชี้แจง จงนำคำที่กำหนดให้มาเติมในช่องว่างให้มีความสัมพันธ์กัน

ก. พญามังราย

ข. พญาไอยกุมาร

ค. พระเจ้าแสนภู

ง. พระเจ้ากือนา

จ. รัชกาลที่ 3

ฉ. รัชกาลที่ 5

- 1. กษัตริย์ผู้ครองเมืองสุวรรณโคมคำ
- 2. กษัตริย์ผู้ครองเมืองเชียงแสนสืบราชสมบัติแทนพระเจ้าผายู
- 3. กษัตริย์ผู้ได้สถาปนาเมืองเชียงแสนขึ้นมาใหม่ หลังจากที่
เชียงแสนได้ถูกทิ้งร้างไป
- 4. กษัตริย์ผู้สร้างเมืองกุมกาม
- 5. กษัตริย์ผู้สร้างเมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่
- 6. กษัตริย์ผู้ครองราชย์สมบัติที่เมืองหริภุญธรเงินยางเป็น
รัชกาลที่ 25
- 7. กษัตริย์ผู้สร้างเมืองหริภุญธรชัยบุรีศรีเชียงแสน
- 8. กษัตริย์ผู้สร้างเมืองเชียงราย ในปี พ.ศ.1805
- 9. กษัตริย์ผู้จัดตั้งเมืองเชียงรายขึ้นใหม่ให้เป็นบ้านเมืองใหม่ในปี พ.ศ.2386
- 10. กษัตริย์ผู้โปรดเกล้าฯ ให้จัดการปกครองมณฑลพายัพใหม่

แบบทดสอบหลังเรียน
เรื่อง ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงข้อเดียวแล้วทำ
เครื่องหมาย X ลงในกระดาษคำตอบให้ตรงกับข้อที่เลือก

๑. เดิมคนไทยอพยพมาจากที่ใด

ก. นครไชยศรี	ข. นครไทยเทศ
ค. อาณาจักรโยนก	ง. ดินแดนสุวรรณภูมิ
๒. ใครเป็นผู้สร้างเมืองเชียงราย

ก. พญาลาวเม็ง	ข. พ่อขุนเม็งราย
ค. สิงหนวัติกุมาร	ง. เจ้าหลวงธรรมลังกา
๓. จังหวัดเชียงรายก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.ใด

ก. ปีพ.ศ. ๑๘๐๒	ข. ปีพ.ศ. ๑๘๐๕
ค. ปีพ.ศ. ๑๘๓๕	ง. ปีพ.ศ. ๑๘๖๐
๔. กลุ่มชนในเชียงรายที่เป็นกลุ่มชนที่ใหญ่ที่สุดคือกลุ่มชนใด

ก. ไทยลื้อ	ข. ชาวเขา
ค. คนเมือง	ง. ไทยใหญ่
๕. “เชียงราย” มีความหมายตรงกับข้อใด

ก. นครไทยเทศ	ข. เมืองของพญาลาวเม็ง
ค. เมืองโยนกเชียงแสน	ง. เมืองของพญาเม็งราย
๖. เมืองเชียงราย เคยตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองของประเทศใด

ก. ประเทศลาว	ข. ประเทศพม่า
ค. ประเทศจีน	ง. ประเทศเวียดนาม

เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน
เรื่อง ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

ข้อที่ ๑	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ข.
ข้อที่ ๒	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ข.
ข้อที่ ๓	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ค.
ข้อที่ ๔	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ค.
ข้อที่ ๕	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ง.
ข้อที่ ๖	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ข.
ข้อที่ ๗	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ข.
ข้อที่ ๘	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ค.
ข้อที่ ๙	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ก.
ข้อที่ ๑๐	คำตอบที่ถูกต้อง คือ	ข้อ ข.